HERo
ДаткАйым

Funded by
the European Union

ДаткАйым < Гендердик теңчиликке жаңыча жетишүү
Продвигаем гендерное равенство по-новому

HERo – New narratives towards a gender equal society

Шектенүү стереотиптер, дискриминация (басмырлоо)

ШЕКТЕНҮҮ/ АЛДЫН АЛА БОЖОМОЛДОО

- Бул кайсы бир социалдык топтун өкүлдөрүнө болгон мамиле (адатта терс), алардын ушул топко гана таандык экендигине негизделген.

- Бул инсанды, кубулуштарды, билдирүүлөрдү же аракеттерди адекваттуу кабылдоого тоскоолдук кылган, акталбаган терс аракеттер.

- Эгерде адам кандайдыр-бир социалдык топко шектенсе, анда ал анын мүчөлөрүн (адатта терс) баалайт, анткени алар бул топко тиешелүү.

- Бул кайсы бир социалдык топтун өкүлдөрүнө болгон мамиле (адатта терс), алардын Жеке өзгөчөлүктөрү жана жүрүм — туруму "башка" эл мамиле түзүүдө эч кандай ролду ойнобойт, - анткени алар бул топко таандык.ушул топко гана таандык экендигине негизделген.

HERo
ДаткАйым

ШЕКТЕНҮҮ

- Бул нерсе адмдын топко каршы багытталган терс баа берүүнү камтышы мүмкүн, бирок ошондой эле аны билдирген адамдын терс сезимдерин же эмоцияларын камтышы мүмкүн.
- Бул нерсе көп учурда расалык, диний жана этникалык шектенүүлөргө таандык күчтүү терс сезимдерин, иррационалдуу жек көрүүнү баса белгилейт.
- Шектенүү объекттерине карата терс аракеттерди «актайт»
- Шектенүү белгилүү бир аспектилерин социалдык таанып-билүүнүн ыкмалары менен байланышкан, алар аркылуу биз кандайдыр бир маалытатты бөлуп чыгып, сактайбыз жана колдонобуз, мисалы башка адамдар жөнүндө маалыматты.
- Шектенүү ар кандай социалдык топтордун мүчөлөрүнө карата өз пикирин жана күтүүлөрүн, атап айтканда бул топтордун бардык мүчөлөрү бир эле сапаттарды көрсөтүп, ошол эле түрдө өздөрүн журум-турумунун билдирген стереотиптерди, адатта камтыйт.

С гордостью заявляю, что абсолютно лишен предубеждений!
А я уверен, что они у тебя есть! У всех они есть.
Только не у меня!
Предубеждение — это особое умонастроение касательно этнической принадлежности, не имеющее под собой объективной основы.
Ого! Я и не думал, что черные способны на такие рассуждения.
Ладно, давай оставим.

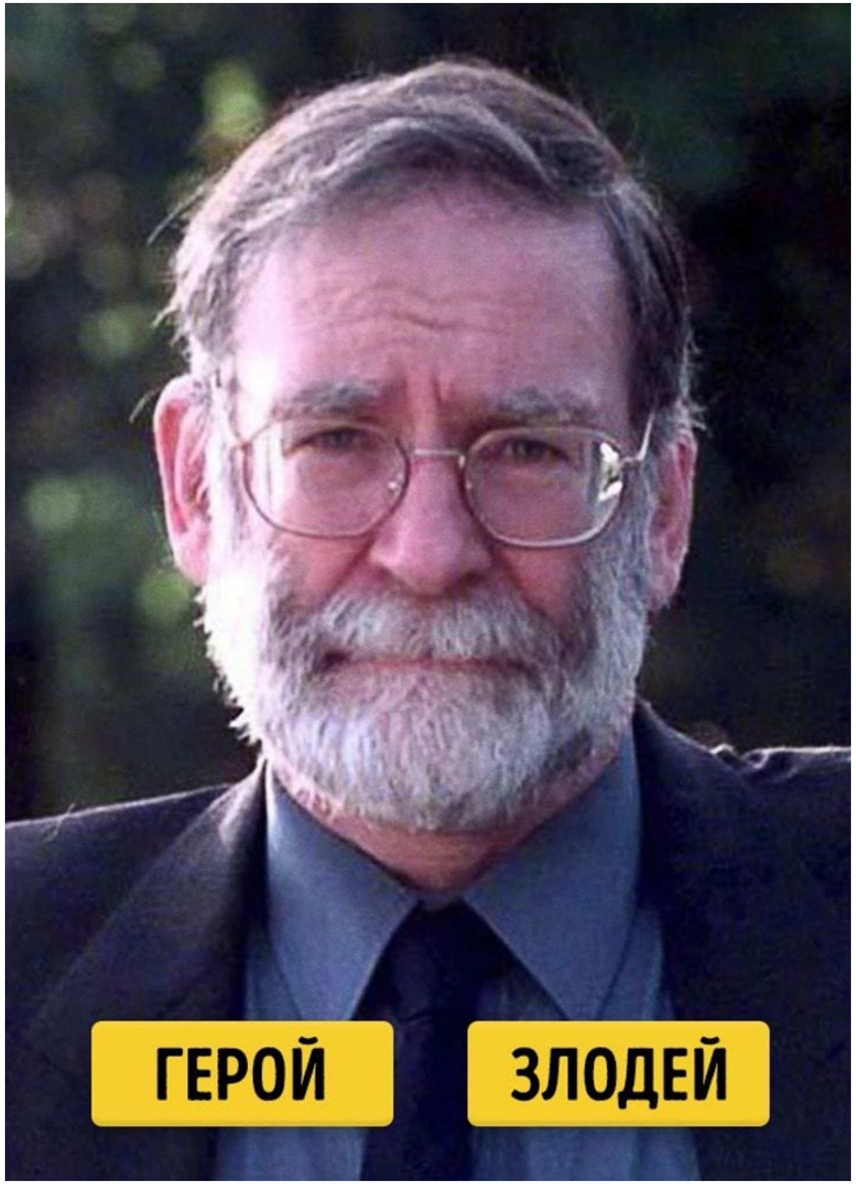

HERo
ДаткАйым

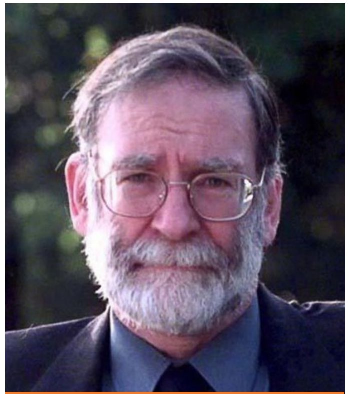

Терс каарман

Гарольд Шиман – «доктор» деген атка ээ болгон дарыгер - сериялык өлтүргүч. Ал элге жардам берем деп кыялданган. Бирок эмгек жолунун башында банги зат менен алек болгон үчүн тюрьмөдө

отурган. Тюрмөдөн чыккандан кийин дарыгер болуп иштеген. Улгайып калган кишилерге морфийдин чон дозасын куюп, алар өлгөндөн кийин алардын

Оң каарман

Джина Страда - хирург, согуш болуп жаткан аймактарда 30 000 ашык операцияларды жүргүзгөн. Ал дүйнөнүн көптөгөн согуш аймактарында болду жана аскерле, тынчтык тургундарына жардам берди. Дж.Страда госпиталды согушуп жаткан жерге жакын койгону жөнүндө террористтер менен сүйлөшүүлөрдү жүргүздү Иштеп жаткан убакыт ичинде ал кооптуу аскердик жерлерде болжол менен 50 медборборду уюштурган.

HERo ДаткАйым

ШЕКТЕНҮҮНҮН КАЛЫПТАНЫШЫНЫН ҮЧ КАДАМЫ

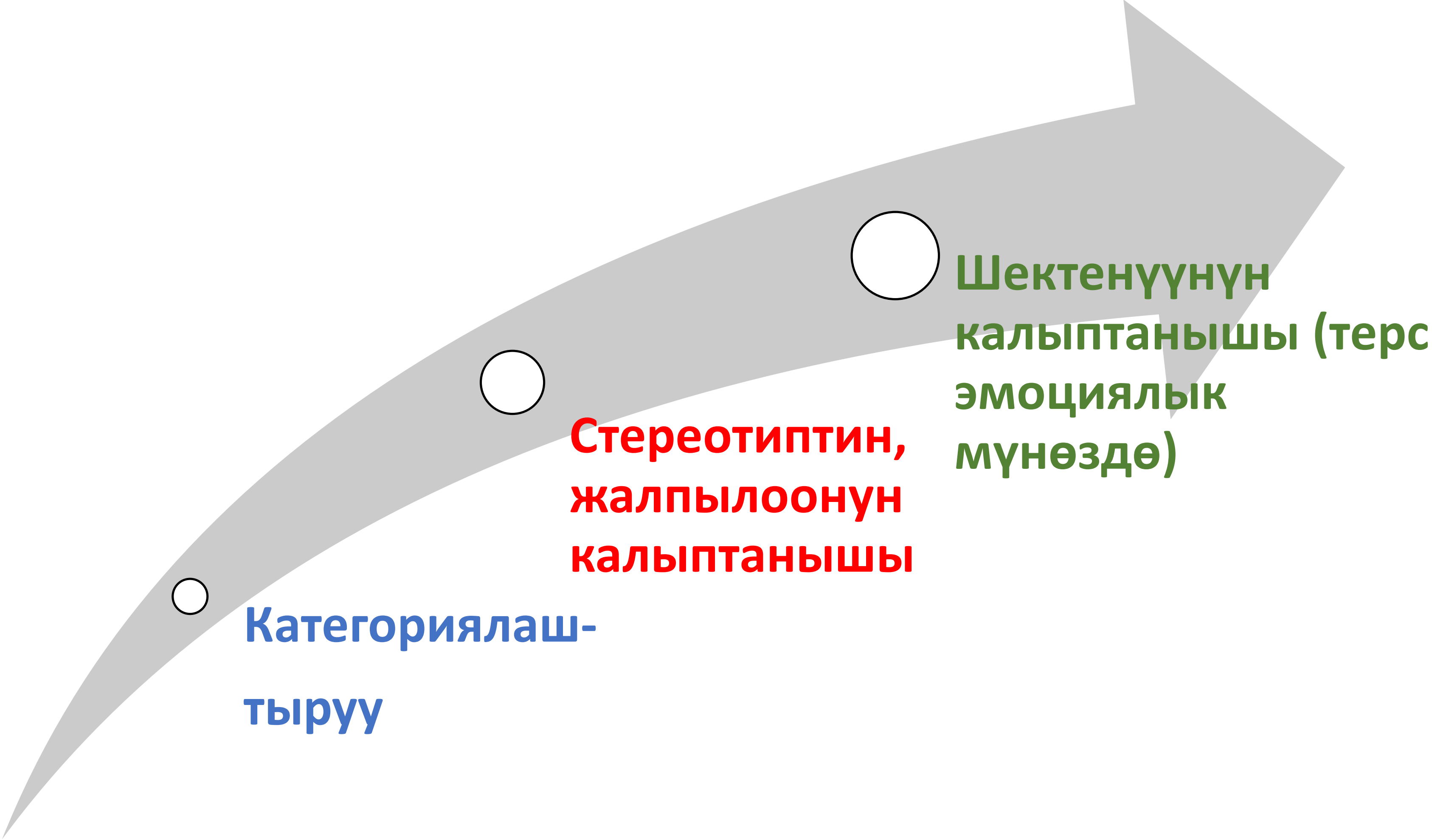

Категориялаштыруу

HERo ДаткАйым

- Категоризация – таанып-билүү процесси (адамдардын топко-категорияга бөлүү).
- Классификациянын белгилери: жыныс, жаш курагы, улут, мекендеш, мигрант … «өзүбүз» жана «башкалар».
- Билим берүү, тарбиялоо, массалык маалымат каражаттары социалдык топтордун тиешелүү өзгөчөлүктөрүнө өзгөчө көңүл буруп, категоризациялоого көмөтөшөт.
- Бирок, биринчи кезекте, категориялар жана алардын колдонулуштары шектенүү болуп саналбайт, алар дагы эки кадамды өтүүгө тийиш. шектенүү дайыма топко негизделген жана топко гана багытталган.

Стереотиптердин калыптанышы

- Экинчи этапта биз "өзгөчө"түрлөрү деп, аларды көрсөтүү менен, алардын топко таандык негизинде адамдарга өзгөчө мүнөздөмөлөрдү коебуз.
- Стереотиптерди түзүү адамдардын тобу жөнүндө жалпылоону, аларга идентификациялык бардык символдорду бекитүүнү камтыйт, алар чындыгында такыр башкача болушу мүмкүн болсо да.
- Маданиятта калыптанган стереотиптер абдан окшош жана өзгөрүүлөргө абдан туруктуу болуп саналат.
- Стереотиптерде биз тышкы топтун бирдейлигин байкайбыз, тышкы топтордун мүчөлөрү бардыгы бирдей көрүнөт, ошол эле учурда биз биздин топтун мүчөлөрүнүн бири-биринен

СТЕРЕОТИПТЕР

HERo ДаткАйым

- Стереотип — кимдир жөнүндө туруктуу, жөнөкөйлөтүлгөн пикир, анын негизинде, эреже катары, коомдук пикир түзүлөт.
- Кабыл алуунун даяр схемасы катары стереотип адамга айлана-чөйрөнүн өзгөрүүчү шарттарына жооп берүү убактысын кыскартууга мүмкүндүк берет.
- Стереотиптер массалык маданияттын курамдык бөлүгү болуп саналат. Алар жаш курагы, жынысы, расасы, кесиби, улуту жана башка белгилеринин негизинде пайда болушу мүмкүн
- Стереотиптер ар бир адамда бар жана бул — дүйнөнү таанып-билүүнүн табигый жолу. Адамдын мээси, дайыма реалдуу турмушта жолуккан нерселерди классификациялайт, иреттейт.
- Эгер кандайдыр бир нерсе жөнүндө маалымат жок болсо, биз аны белгилүү бир категорияга автоматтык түрдө киргизип, ага белгилүү бир сапаттарын таап беребиз.

Шектенүүнүн калыптангандыгы

- үчүнчү кадам учурунда стереотип калыптанып калганда, акыры ал топ оң же терс бааланат. Эрежедегидей эле, «өзүнүн» коомунун мүчөлөрүнүн жакшы баалап алуу тенденциясы бар, ал эми тышкы топторго таандык болгондорду – терс бааланылат. Бул өзүнө позитивдүү социалдык окшоштукту түзүү жана сактоо же өзүн-өзү баалоосун жогорулатуу ниети менен шартталган.
- Тышкы топту аныктоо жана аны кемсинтүү өзүнө оң

  социалдык бирдейликти алуунун жөнөкөй каражаты болуп саналат.
- Топторго карата оң шектенүүлөр бар, аларда теориялык жактан жөнөтүлгөн топко бирдей эмес абал берет.

Калыптанган шектенүүнүн ишке ашышы

- Жактырба-гандыкты сөз менен билдирүү
- Жактырба-ган топтон алыстоо
- Дискриминациялык аракеттер
- Зомбулуктун актылары

Дискриминация – бул түрлүү

- бөлүп ажыратуу
- артыкчылык-тоо
- чектөө
- бөлүп чыгарып салуу

Адамдын укуктарын чектейт

Дискриминация

- Дискриминация/басмырлоо – бул уруксат берилбеген тенсиз мамиле, анын максаты же натыйжасы шарттарга жараша бир адамды башка адамга салыштырмалуу азыраак жагымдуу жагдайга коюу болуп саналат
- Басмырлоого салттуу түрдө кандайдыр бир белгилери боюнча адамдын укуктарын же милдеттерин чектөө түшүнүлөт. Азыркы адамдын баалуулуктарыны жана ынанымдыруулары ачык-айкындуулук менен мүнөздөлөт экендигине карабастан, басмырлоонун ар кандай түрлөрү дүйнөлүк коомчулук үчүн эң актуалдуу проблемалардын бири болуп калууда.
- Бир катар учурларда дискриминациялоо де факто (расмий эмес) болушу мүмкүн, ал эми кээ бир учурларда мыйзам менен бекитилиши мүмкүн.
- Позитивдүү аракеттер басмырлоо деп эсептелбейт

Басмырлоо төмөндөгүдөй белгилер боюнча болушу мүмкүн:

HERo ДаткАйым

- жаш курагы;
- биологиялык жынысы;
- гендердик таандыгы;
- расалык таандыгы;
- теринин түсү;
- улуттук же этникалык таандыгы;
- социалдык теги;
- ден соолук абалы, мисалы, оң ВИЧ-статус;
- үй-бүлөлүк абалы;
- саясий көз караштар;
- жарандардын бирикмесине же белгилүү социалдык топко таандыгы;
- жашаган жери;
- мүлктүк абалы;
- аткарган кызматы;
- динге карата мамиле (диний ынанымдар);
- баарлашуу тили;
- адамдын көрүнүшү (өсүү жана салмагы, анын ичинде);
- башка белгилер (алар боюнча башкалардан айырмаланышы мүмкүн)

Дискриминациянын формалары

HERo ДаткАйым

- **Лукизм** (англ. look —көрүү) – көрүнүшүнө карап басмырлоо.
- **Сексизм** (англ. sex — жыныс) – жынысына жараша дискриминациялоо (гендер).
- **Шовинизм** (фр. chauvinisme) – улуттук кастыкты козгогон, үгүткө жана жек көрүүгө алып келген эң жогорку даражадагы улутчулдук.
- **Эйджизм** (англ. age — курак) – жаш курагына жараша дискриминациялоо.
- **Слатшейминг** (англ. shame — уяткаруу) – өзгөчө ачык кийим же өзгөчө эркин жүргөн аялдарды уяткаруу.
- **Эйблизм** (англ. able — абал [адамдын]) —хроникалык оруулары бар же майып адамдарды дискриминациялоо.
- **ВИЧ-фобия** – ВИЧ-инфекциясы бар адамдарды басмырлоо;
- ж.б.

HERo
ДаткАйым

Дискриминациянын түрлөрү

- Түздөн-түз басмырлоо
- Кыйыр дискриминациялоо
- Асылуу - бул адамдын кадыр баркына тийген кааланбаган кайрылуу же жүрүм-туруму, же бироого коркутуу, кемсинтүү, агрессивдуу чөйрө түзү.
- Виктимдештирүү – жабыр тартуучунун өзүнө күнөөнү жылдырып коюу
- Жеткиликтүү шарттарды камсыз кылбоо
- Көп түрлүү басмырлоо - бир нече белгилери боюнча кодулоо .

Дискриминациялоонун пирамидасы

HERo
ДаткАйым

Дискриминация

Чыдамсыздык

Шектенуу, стереотиптер

Басмырлоо актылары, аракеттери, үй-бүлөдө, коомдо дискриминациялоо, сексуалдык асылуу, зордук-зомбулук

Шектенуу жана чыдамсыздыктын актылары, шакаба кылуу, социалдык обочолонтуу, маргиналдаштыруу, дегумандаштыруу

Анча айырмаланган актылар. Стереотиптер, тамашалар, ушак, пикирлештери менен талкууло, терс маалыматты кабыл алуу , жакшы маалыматтарды эске албоо, кайдыгердикти көрсөтүү

HERo ДаткАйым

www.hero-datkayim.kg

CENTRO SVILUPPO CREATIVO DANILO DOLCI

SOCIAL TECHNOLOGIES AGENCY
STA ACT
АГЕНТСТВО СОЦИАЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Funded by
the European Union

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of CSC Danilo Dolci and PA Social Technologies Agency and do not necessarily reflect the views of the European Union.